

Kulturen och den kreativa ekonomin: Från mode till besvikelse

Tobias Harding

Linköping University Post Print

N.B.: When citing this work, cite the original article.

Original Publication:

Tobias Harding , Kulturen och den kreativa ekonomin: Från mode till besvikelse, i *Kulturaliseringens samhälle: Problemorienterad kulturvetenskaplig forskning vid Tema Q 2002-2012: Tema Q jubileumssymposium 19-20 januari 2012; Norrköping Sweden*, Linköping Electronic Conference Proceedings No. 66, 2012, s. 159-162.
ISBN: 978-91-977275-2-5

Copyright: The Author.

Postprint available at: Linköping University Electronic Press

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-77016>

Tobias Harding

Kulturen och den kreativa ekonomin: Från mode till besvikelse

EN AV DE dominerande tankarna i kulturpolitisk diskussion de senaste tio åren – dvs. de år som har gått sedan jag började ägna mig åt kulturpolitisk forskning – har varit Richard Floridas idé om den kreativa klassen. Denna klass, som anses bestå av alla oss som arbetar mer med kreativitet än med industriell produktion – konstnärer, akademiker, entreprenörer etc. – är enligt honom den drivande klassen i dagens västerländska ekonomier, nu dominerade av småföretagande entreprenörer istället för av industriella storföretag i Henry Fords anda. Den kreativa klassen karaktäriseras enligt Florida av faktorer som hög utbildning, hög tolerans för det främmande och hög efterfrågan på kultur i vid mening. Följaktligen handlar ekonomisk framgång för en region i hög grad om att skapa en miljö som lockar till sig denna klass.

Floridas kanske mest lästa bok, *Den kreativa klassens framväxt*, inleds med en uppmaning att tänka sig två män som oförklarligt förflyttas femtio år framåt i tiden, en till mitten av 1900-talet och en till samtiden, dvs. till omkring år 2000. Florida menar att den förste främst skulle möta materiella skillnader medan den senare skulle möta en omfattande värderingsförskjutning. Inställningen har förändrats kraftigt till en mängd små och stora saker som är eller var centrala för det dagliga livet; arbetstid, religion, alkohol, träning, och inte minst jämlikhet mellan t.ex. könen, sexuell läggning och ursprung. Kort sagt: vi lever i en tid präglad av omvälvande förändring, och nyckelordet för dagen är kultur (en historiker eller någon som är inläst på mellan- och efterkrigstidens litteratur kan här bli tveksam till hur väl Florida förstår de sociala förändringar som ägde rum under den första perioden, medan samtida IT-utopister kan anse att han missar de omfattande teknologiska förändringar som faktiskt ägt rum de senaste decennierna och som kan utgöra en bakomliggande faktor bakom kulturförändringarna).

Liksom t.ex. Robert Putnam är Florida en av de många amerikanska intellektuella som beundrar Sverige, och som har blivit väl mottagna både här och

i Europa i övrigt. Putnam, som har studerat framväxten av socialt kapital, har länge beundrat den svenska folkrörelse- och folkbildningstraditionen. Florida, liksom Putnam, har fastnat för svenskarnas höga tolerans- och utbildningsnivåer, men tar detta som utgångspunkt istället för att som Putnam försöka förklara det. Det faktum att Sverige har kombinerat hög tillväxt och stor offentlig sektor gör landet till ett lockande motexempel i amerikansk debatt. Både Florida och Putnam använder Sverige som exempel på någonting som USA skulle kunna vara.

Florida – betydligt mer än Putnam – har mött tämligen stor skepsis i akademiska kretsar. I kulturpolitisk debatt, i synnerhet på politisk-administrativ nivå, har han däremot åtnjutit ett mycket stort inflytande. Det senaste året har man emellertid också i den typen av debatter sett en tilltagande skepsis och kan nu läsa artiklar och blogginlägg med rubriker som ”Richard Florida är död” och ”Den kreativa klassen är en lögn”. Just nu tycks Florida mer omtalas som ett mode som är på väg ut än som en forskare värd att diskutera. Eller kanske handlar det om att modellen misslyckats inte bara som vetenskaplig hypotes; när den ekonomiska krisen har visat sig vara allt annat än över har man börjat vända sig mot de botemedel som man tidigare försökt använda för att komma ur den.

Ett av problemen med tillämpningen av teorier som översätts till politisk-administrativa verktyg är att en omfattande betydelseglidning äger rum. Ofta gäller detta även då forskarna själva deltar i översättningsarbetet. I Putnams fall blir det lätt att tolka Sveriges höga antal föreningsmedlemskap som liktydigt med stort engagemang (ett antagande som nu kritiseras när flera forskare pekar på att medlemskapet ofta handlar om stödmedlemskap och alltmer reduceras till ett slags kundförhållande).

I Floridas fall har steget ofta varit kort mellan den kreativa klassen och kulturpolitik. Idén att städer och samhällen på nedgång kan räddas med kultursatsningar har spridits i europeiska kommuner genom alla de kanaler – t.ex. konsulter, konferenser och försök att kopiera goda exempel – som sådana framgångsrecept har gjort även på andra områden, som t.ex. skola och kommunal effektivisering. I synnerhet på ett område där originalitet anses vara själva poängen är det emellertid inte självklart att kopiorna blir lika framgångsrika som originalen, särskilt inte då kopieringen syftar till att få synbara resultat så snart som möjligt eller då kopiorna initieras uppifrån medan originalen varit förankrade i lokalsamhället. Enligt kritikerna har sådan kopiering ofta resulterat i ytliga satsningar på t.ex. nya kulturinstitutioners byggnader eller på märkes-

byggnader i allmänhet, men inte på kulturlivets grundläggande förutsättningar, som t.ex. skattesatser, arbetsförhållanden och skolutbildningens grundläggande kvalitet.

Man kan också ifrågasätta själva tankesteget från kreativ sektor till kulturpolitik. Kulturpolitik handlar i stor utsträckning om professionella kulturutövare och kulturinstitutioner, i första hand inom etablerade kulturformer, alltså om ett område som åtminstone organisatoriskt och ekonomiskt är tämligen statiskt. Talar vi om kultursektorn i vidare bemärkelse och inkluderar alla former av konstnärligt skapande och media- och kulturarvsrelaterad verksamhet blir det mera rimligt att hävda att vi lever i en tid av omfattande förändring. Den tekniska utvecklingen har revolutionerat produktionen av t.ex. film och datorspel. Mer socialt omvälvande är utvecklingen på Internet där kommunikationen, och därmed flödet av kulturinfluenser och kulturprodukter över gränserna, nu växer som aldrig förr. De stora förändringarna sker emellertid inte i det etablerade kulturfältet utan utanför det; i datorspelsindustrin, bland Internets entreprenörer och inte minst bland alla dem som producerar och sprider kultur på nätet. Etablerade försäljningskanaler utmanas av pirater, som i sin tur utmanas av lagliga alternativ, ofta skapade av entreprenörer med bakgrund i Internetkulturen. Etablerade föreställningar om kulturell tillhörighet utmanas av överstatliga organisationer, ny kultur och migration. De senaste årens svenska politik har sett både Piratpartiet och Sverigedemokraterna. Den tolerans som Richard Florida för snart ett decennium sedan tyckte sig se som den nya tidens kännetecken ter sig långt mindre självklar idag.

Det är kanske här vi har pudelns kärna. De förhoppningar som knutits till den nya kreativa ekonomin leder till besvikelse. Inte därför att verkligheten inte förändras utan därför att den nya tiden inte infriar förhoppningarna. Ekonomin i västvärlden dominerar inte längre lika självklart av stora industriföretag, utan av nätverk av kreativa småföretag, men också av de storföretag som reser sig ur nätverken. Den tycks också alltmer dominerad av de nya storföretag som äger sidor som kan betraktas som digital infrastruktur, företag som Google och Facebook, och den utstickande icke-vinstdrivande stiftelsen Wikipedia. På nationell nivå tycks vissa delar av den nya ekonomin i många europeiska länder också ha närts av offentliga medel, utan att någon egentlig diskussion har ägt rum kring var dessa satsningar bör sättas in eller om var det offentligas ansvar slutar och vad som sköts bättre av privata entreprenörer.

Mycket har förändrats. Det medialiserade och globaliserade samhället finns

runt omkring oss. Det är bara det att vi när vi nu befinner oss i det inser att det inte är någon utopi. Att kreativitet driver ekonomin (vilket den i någon mening alltid har gjort) betyder inte att alla kan bli rika, eller ens försörja sig, på sin kreativitet. Stora förändringar äger visserligen rum, men de inte bara upplöser äldre hierarkier (och ofta inte ens det). De skapar också nya statuskillnader, mellan länder och städer, mellan platser i det fysiska rummet och på Internet, och inte minst mellan människor. Historien är inte slut, det är bara förutsättningarna som har förändrats.